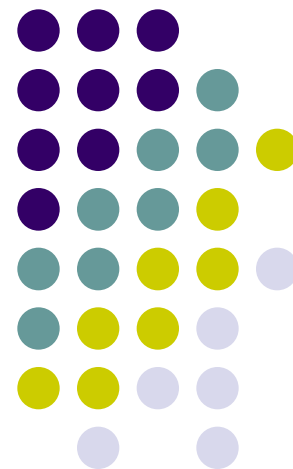

Základy trestní odpovědnosti

Přednáška 24.2. 2021

Struktura přednášky

- Koncepce právní odpovědnosti
- Pojem a charakteristika trestní odpovědnosti
- Trestní odpovědnost jako institut a jako právní vztah
- Druhy trestní odpovědnosti
- Trestný čin (provinění) jako základ trestní odpovědnosti
- Pojetí trestného činu
- Třídění trestných činů – kategorizace a klasifikace
- Trestné činy pokračující, trvajících a hromadné
- Čin jinak trestný

Koncepce právní odpovědnosti

- aktivní, pozitivní či perspektivní X pasivní, sankční či retrospektivní
- individuální X kolektivní
- subjektivní X objektivní

Trestní odpovědnost

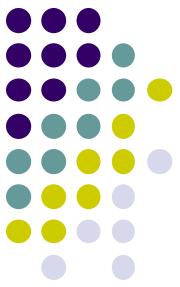
- sankční (následná sankční, popř. jiná trestněprávní reakce státu na spáchaný trestný čin)
- individuální - odpovědnost fyzické osoby za vlastní jednání
- subjektivní - za zavinění
- *Průlom u TO právnických osob?*
- Kolektivní
- Subjektivní - přičitatelnost (zaviněného) jednání fyzické osoby osobě právnické (§ 8 TOPO)

Trestní odpovědnost jako institut

- Základ TO – rovina viny = trestný čin/provinění
- Právní následky základu TO - rovina trestu = trest/ochranné opatření/opatření u ml. nebo jiná trestněprávní reakce (upuštění od potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání ...)

Trestní odpovědnost jako trestněprávní vztah

- Subjekty: stát a pachatel trestného činu
- Právní skutečnost: spáchání trestného činu/provinění = výlučný základ trestní odpovědnosti
- Obsah: povinnost strpět sankci za spáchaný trestný čin = podstata trestní odpovědnosti

Druhy trestní odpovědnosti

- fyzických a právnických osob
- dospělých a mladistvých (absolutní a relativní - § 5/2 ZSM)
- plná (např. § 145) a zúžená (§ 360/1 – trestný čin opilství)

Trestný čin

- § 13 odst. 1 TrZ – *protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*
- § 111 – též příprava, pokus, organizátorství, návod a pomoc
- **Protiprávnost** = rozpor s právním řádem jako celkem. Zpravidla se dovozuje z porušení norem jiných právních odvětví (např. LPS, porušení pravidel silničního provozu, předpisů o nakládání s omamnými a psychotropními látkami, předpisů BOZP) ...), ale může vyplývat přímo z trestního zákona - tím, že je určité jednání uvedeno jako trestné, je i protiprávní.

Trestný čin

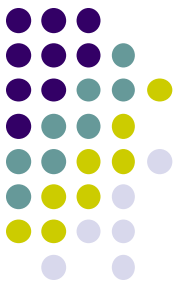
- Protiprávnost musí být dána u každé skutkové podstaty trestného činu - trestným činem může být jen jednání právem zakázané či nedovolené.
- V některých skutkových podstatách je tento znak ještě zdůrazněn - např. § 237/1 *kdo neoprávněně vyrobí peníze...*, § 251/1 *kdo neoprávněně provozuje podnikání ...*, § 164/1 *kdo v rozporu s jiným právním předpisem provede jinému z jeho těla odběr tkáně*
- Protiprávním musí být i čin, v jehož skutkové podstatě není protiprávnost výslovně vyjádřena - např. vražda - *kdo úmyslně usmrtí jiného ...* Za podmínek § 29 TrZ (nutná obrana) není úmyslné usmrcení jiného protiprávním a tedy ani trestným.

Trestný čin

- **Znaky uvedené v (takovém, tj. trestním) zákoně** = znaky skutkové podstaty, tj. znaky
- objektu
- subjektu
- objektivní stránky
- subjektivní stránky
- znaky obligatorní a fakultativní

Možná pojetí trestného činu

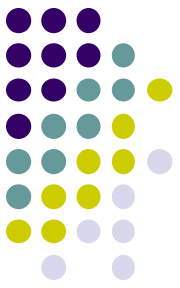

- **materiální (formálně - materiální):** trestný čin tvoří dvě stránky - materiální (společenská nebezpečnost či škodlivost) a formální (skutková podstata), tzn. k trestnosti činu nestačí jen naplnění znaků skutkové podstaty, ale musí být naplněn i požadovaný minimální stupeň společenské nebezpečnosti.
- **formální:** trestný čin tvoří jen jeho formální stránka (znaky skutkové podstaty), tj. k trestnosti činu postačí naplnění znaků skutkové podstaty a nezkoumá se již naplnění minimálního stupně společenské nebezpečnosti i či škodlivosti.

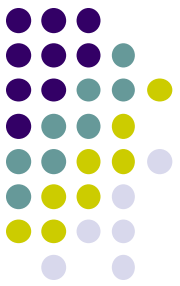
Zákon č. 140/1961 Sb.

- § 3 TZ
- (1) Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně.
- (2) Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.
- § 75 TZ (§ 6/2 ZSM do 31.12.2009) - Čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně, není trestným činem, jestliže je spáchán mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý.

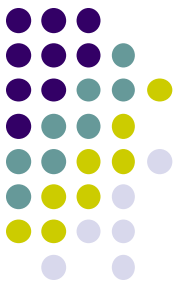
- § 294 TZ - čin, který vykazuje znaky trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 270 nebo znaky některého trestného činu uvedeného v této hlavě, na nějž zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, není trestným činem, jestliže stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý.
- = požadavek na minimální stupeň společenské nebezpečnosti vyšší než nepatrný nebo vyšší než malý
- Kritéria: § 3/4TZ - stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou.

Pojetí trestného činu de lege lata

- ??? – v odborné literatuře různé názory
- Nejvýstižnější se jeví formální pojetí trestného činu (viz definice § 13 odst. 1) s materiálním korektivem v podobě zásady subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2).
- Stanovisko NS R 26/2013

Stanovisko NS

- trestným činem je podle trestního zákoníku takový protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně (§ 13 odst. 1 tr. zákoníku). Zásadně tedy platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem. Tento závěr je však v případě méně závažných trestných činů korigován uplatněním zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Úvaha o tom, zda jde o čin, který není trestným činem pro nedostatek škodlivosti pro společnost, se uplatní v případech, ve kterých posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty.

Třídění trestných činů

- Kategorizace: podle typové společenské škodlivosti (závažnosti)
- Klasifikace: podle formálních znaků skutkové podstaty (např. trestné činy úmyslné a nedbalostní, komisivní a omisivní, poruchové a ohrožovací,...)
- Formy trestné činnosti (vývojová stádia TČ, trestná součinnosti, mnohost trestných činů)

Kategorizace - § 13 odst. 2, 3 TrZ

- Bipartice přečin - zločin
 - **Přečiny** = všechny nedbalostní trestné činy + úmyslné trestné činy se sazbou do 5 let
- ? zda všechny nedbalostní TČ odpovídají jen díky formě zavinění typové závažnosti právě přečinů ... ?*
- **Zločiny** = ostatní
 - **Zvlášt' závažné zločiny** = s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let
 - Provinění mladistvých (§ 6/1 ZSM): monopartice
 - TČ spáchaný mladistvým se nazývá proviněním - provinění se dále žádným způsobem nekategorizují.

Trestné činy pokračující

- § 116 TrZ – pokračování v trestném činu
- dílčí útoky naplňující, byť ve svém souhrnu, SP stejného TČ
- jednotný záměr
- stejný nebo podobný způsob provedení
- blízká časová souvislost
- souvislost v předmětu útoku.

Trestné činy trvající

- vyvolání a udržování protiprávního stavu nebo
- udržování protiprávního stavu, aniž ho pachatel sám vyvolal
- = posuzuje se jako jediné jednání, které probíhá tak dlouho dokud je protiprávní stav udržován.
- Př. § 171/1 omezování osobní svobody, § 170 zbavení osobní svobody, § 198 týrání svěřené osoby, § 199 týrání osoby žijící ve společném obydlí (týrání = zlé nakládání vyznačující se mj. určitou trvalostí) § 196/1 zanedbání povinné výživy (musí trvat po dobu delší než 4 měsíce)

Trestné činy hromadné

- dílčí útoky – nemusí naplňovat stejnou SP, ev. dílčí útok sám nenaplnuje žádnou SP
- jednotný záměr
- mnohost útoků je znakem skutkové podstaty – např. trestný nedovoleného ozbrojování § 279 odst. 3 písm. b) TrZ - *...bez povolení hromadí, vyrábí nebo sobě nebo jinému opatřuje zbraně nebo ve značném množství střelivo*, pohrdání soudem § 336kdo opakovaně závažným způsobem ruší jednání soudu....

Význam pokračování, trvání a hromadnosti z hlediska viny

- posuzování trestnosti – doba spáchání – podle § 2/2 TrZ – zákon účinný při dokončení jednání, kterým byl čin spáchán.
- část útoků jako mladistvý, část jako dospělý = trestný čin dospělého
- u pokračování sčítání škod z jednotlivých útoků = promítnutí do právní kvalifikace
- běh promlčení doby od ukončení trestného činu.

Čin jinak trestný

- = čin relativně beztrestný, tj. vzhledem ke konkrétním okolnostem případu.
- § 28, § 29, § 99/1, § 100/1, 360/1 TrZ, § 2/1 písm. b), § 2/2 písm. a), § 89/2 ZSM.
- čin protiprávní: čin jinak trestný dítěte mladšího 15 let či nedostatečně rozumově a mravně vyspělého mladistvého, osoby nepřičetné, čin jinak trestný spáchaný v rámci opilství
- dovolený: okolnosti vylučující protiprávnost
nutná obrana, krajní nouze...